

Marek Mariusz Tytko

"Poezja w sutannie", Stefan Radziszewski, Kielce 2011 : [recenzja]

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education 2/3, 141-147

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)
e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

[Rev.] *Poezja w sutannie*, wybór – opracowanie – komentarz ks. Stefan Radziszewski, Jedność, Kielce 2011, ss. 271, fot.

Ks. Stefan Radziszewski, kapłan z Kielc, doktor teologii i doktor literaturoznawstwa w jednej osobie, teolog literatury, krytyk literacki, należy do czołówki polskich uczonych zajmujących się badaniem literatury w kontekście *sacrum*. Książka pt. *Poezja w sutannie* jest antologią tekstów ułożoną przez ks. Radziszewskiego według klucza „poezji kapłańskiej”. Wybrał on spośród stu kilkudziesięciu znanych polskich duchownych, którzy piszą poezje, także poezje religijne, ośmiu autorów. Twórcami poezji wybranymi przez antologistę są następujący poeci-kapłani: 1) ks. prof. Janusz Artur Ihnatowicz, 2) ks. prof. Jerzy Szymik, 3) ks. Janusz A. Kobierski, 4) ks. Wacław Buryła, 5) ks. prof. Stanisław Kobielus, 6) ks. Grzegorz Stachura, 7) ks. prof. Jan Sochoń, 8) ks. dr Kazimierz Wójtowicz CR.

Książka powstała w następujący sposób. Ks. Radziszewski poprosił ośmiu kapłanów-poetów o wybór wierszy (*słowo poezji*) i komentarz do poezji w formie wywiadu lub wypowiedzi (*słowo poety*), nadto sam skomentował tę poetycką twórczość kapłańską (*słowo o poezji*). Dzięki temu trójpodziałowi wypowiedzi powstała kapitalna (źródłowo) antologia polskiej poezji kapłańskiej, która zawiera także autokomentarze jej żyjących twórców do swojej własnej poezji oraz do poezji czy sztuki w ogóle w kontekście innych, ważnych kwestii. Pozycji tej nie może ominąć żaden badacz współczesnej, polskiej poezji religijnej (nurtu kapłańskiego w poezji). Poeci owi różnią się między sobą sposobami tworzenia, stylistyką, podejściem do życia, ale niejedną mają cechę wspólną: 1) chrześcijaństwo, 2) polskość, 3) kapłaństwo.

Polska poezja religijna jest bardzo bogata i różnorodna. Tysiące autorów pisze wiersze na tematy religijne, chrześcijańskie. Tysiące autorów przyznaje się do chrześcijaństwa, jednak bycie kapłanem i poetą w jednej osobie to rzecz podwójnie zobowiązująca, ponieważ kapłan postrzegany jest jako wzór do naśladowania. Także inni przyglądają się jego twórczości z większą uwagą przez sam fakt, że jest on kapłanem, a więc niejako „na świeczniku”.

Struktura książki jest następująca: Na początku pomieszczono tekst redaktorski pt. *Zamiast wstępu, czyli wyjaśnienie sprawy, kilka uwag wprowadzających oraz instrukcja obsługi* (s. 8-11).

Redaktor książki załączył przy tym list do kapłanów m.in. następującej treści:

„Czcigodny Księżę, [...] pomyślałem: // a gdyby poeci w sutannach napisali kilka słów refleksji, quasi-esej o swoim patrzaniu na poezję? [...] Ośmiu kapłanów. Jaki jest klucz doboru właśnie tych poetów (poza posiadaniem przez nich koloratki)? Cóż, po prostu lubię ich teksty... Banalna odpowiedź? Ale uczciwa. // A zatem proponuję, aby (na wzór [Zbigniewa] Herberta) postawić sobie pytanie o poezję, na które głośno mógłby Czcigodny ksiądz odpowiedzieć sobie i innym. Jeżeli jednak pragnie Ksiądz indywidualnego zestawu pytań, nie omieszkać takowych posłać. Można również posłużyć się (powróćmy do Herberta) kwestionariuszem Prousta, który załączam [...] Kielce, 7 listopada 2009 r.” (s. 10).

Tyle o metodologii. I dalej dopisał:

„Aksięża odpowiedzieli...! // W ten oto sposób powstało opracowanie o poezji i... pełne poezji. I o poetach // w sutannach // Ks. Stefan Radziszewski” (s. 11).

Dla formalności, podaję ujednoczone pytania z kwestionariusza Marcela Prousta. Kwestionariusz podany przez ks. Radziszewskiego przy okazji wypowiedzi (np. *Poeci w sutannie* s. 110-114) za Zbigniewem Herbertem, tj. za książką pt. *Herbert nieznamy*, s. 254-257 (powtarzalny, przykładowy wykaz pytań może się przydać innym badaczom poezji):

- „1. Co jest dla Ciebie największym nieszczęściem? [...]
2. Gdzie chciałbyś żyć? [...]
3. Na czym polega doskonale szczęście na ziemi? [...]
4. Jakie błędy najłatwiej wybaczasz? [...]
5. Ulubiony bohater powieściowy? [...]
6. Ulubiona postać w historii? [...]
7. Ulubione bohaterki w rzeczywistości? [...]
8. Ulubione bohaterki literackie? [...]
9. Ulubiony malarz? [...]
10. Ulubiony kompozytor? [...]
11. Jakie cechy najbardziej cenisz u mężczyzny? [...]
12. Jakie cechy najbardziej cenisz u kobiety? [...]
13. Ulubiona cnota? [...]
14. Ulubione zajęcie? [...]
15. Kim albo czym chciałbyś być? [...]
16. Twój główny rys charakteru? [...]
17. Co najbardziej cenisz u przyjaciół? [...]
18. Twoja największa wada? [...]
19. Twój sen o szczęściu? [...]
20. Co byłoby dla Ciebie największym nieszczęściem? [...]

21. Jaki chciałbyś być? [...]
22. Ulubiony kolor? [...]
23. Ulubiony kwiat? [...]
24. Ulubiony ptak? [...]
25. Ulubiony pisarz? [...]
26. Ulubiony poeta? [...]
27. Bohaterowie w rzeczywistości? [...]
28. Bohaterki w historii? [...]
29. Ulubione imiona? [...]
30. Czego najbardziej nie cierpisz? [...]
31. Jakimi postaciami historycznymi najbardziej gardzisz? [...]
32. Jakie osiągnięcia militarne najbardziej podziwiasz? [...]
33. Jakie reformy najbardziej podziwiasz? [...]
34. Jaki talent chciałbyś mieć? [...]
35. Jak chciałbyś umrzeć? [...]
36. Twój obecny stan ducha? [...]
37. Twoje motto? [...]”¹

(*Poeci w sutannie*, s. 110-114, passim).

Tyle tytułem uzupełnienia o kwestionariuszu Prousta, o którym ks. Radziszewski wspominał we wstępie przy okazji.

Następnie, po owym redaktorskim wprowadzeniu, ks. Stefan Radziszewski przedstawia sylwetki ośmiu poetów kapłanów (a raczej to owi kapłani sami się przedstawiają własną poezją i wypowiedzią o poezji – komentarzem odautorskim).

Książka składa się zatem z ośmiu zasadniczych rozdziałów, każdy rozdział dotyczy jednego księdza-poety. Tytuły owych rozdziałów mają jakoś charakteryzować danego twórcę lub jego twórczość. Każdy rozdział poprzedza czarno-biała fotografia danego twórcy (duchownego).

- 1) *Ludzka komedia* (ks. Janusz Artur Ihnatowicz), (s. 13-39),
- 2) *Lutnia i brewiarz* (ks. Jerzy Szymik), (s. 41-80),
- 3) *Architektura łaski* (ks. Janusz A. Kobierski), (s. 81-122),
- 4) *Prawda cierpienia* (ks. Wacław Buryła), (s. 123-166),
- 5) *Ciemność i blask* (ks. Stanisław Kobielus), (s. 167-184),
- 6) *Sonetyp pełne pokory* (ks. Grzegorz Stachura), (s. 185-208),
- 7) *Zapis podróży* (ks. Jan Sochoń), (s. 209-236),
- 8) *Wielkanocny śpiew* (ks. Kazimierz Wójtowicz CR), (s. 237-258).

Na zakończenie książki ks. Stefan Radziszewski dodał od siebie tekst pt. *Poezja i dobroć* (s. 259-266).

Oczywiście, jest to nawiązanie do polskiego poety z XIX w. – Cypriana Norwida (*Do Bronisława Z.*). Przytoczę je nie tylko dla formalności, ale dla kon-

¹ Stefan Radziszewski, *Poeci w sutannie*, Kielce 2011, s. 110-114.

tekstu „poezji kapłańskiej”. Ideał kapłana – poety: człowiek taki jest twórczy i dobry, zdaje się tym tytułem rozdziału podsumowującego mówić ks. Stefan Radziszewski). A oto cytat Norwidowski, kanoniczny dla polskich poetów, zwłaszcza dla polskich poetów religijnych (chrześcijańskich, zwłaszcza katolickich):

„Co piszę?» – mnie pytałeś – oto list ten piszę do Ciebie –
Zaś nie powiedz, iż drobną szlę Ci dań – **tylko poezję!**
Tę, która bez złota uboga jest – lecz złoto bez niej,
Powiadam Ci, zaprawdę, **jest nędzą-nędz...**
Zniknie i przepelźnie obfitość rozmaita,
Skańby i siły przewieją – ogóły całe zadrzą,
Z rzeczy świata tego zostaną tylko dwie,
Dwie tylko: **poezja i dobroć...** i więcej nic...
Umiejętność nawet bez dwóch onych zblednie w papier,
Tak niebłahą są dwójką te siostry dwie!...”

(Do Bronisława Z).²

Norwidowski kontekst dla poezji ośmiu poetów-kapłanów polskich jest znaczący. Ks. Stefan Radziszewski w ramach tego rozdziału, poza standardową notką poetów o autorze (czyli o sobie samym) oraz fotografii swojej osoby „w sutannie”, a raczej – w omacie przy kazalnicy (wszak jest kapłanem, ale nie – poetą), dopisał tekst pt. *Ostatnie słowo, czyli o ks. Twardowskim, o Dawidzie i Norwidzie oraz o tym, jak Adama Mickiewicza cytował Błogosławiony Papież* (s. 262-264).

To ciekawa relacja naocznego świadka ze spotkania m.in. z ks. Janem Twardowskim w Kielcach w Liceum Plastycznym w 1993 r. Wartością poezji jest pokora – podsumowuje Radziszewski: „Pokorna poezja ma przyszłość” (s. 263).

Poza tym w tekście owym znajduje się jakby podsumowanie antologii poetycko-kapłańskiej autorstwa ks. Radziszewskiego, albo w zasadzie: jego redaktorstwa. Ks. Stefan zestawił ze sobą cytaty księży-poetów w swoisty *collage*. I uzupełnił po swojemu (także Norwidem). Oto, co wyszło z owego zestawienia-podsumowania książki:

„Poeta to ten, kto pragnie nieść innym światło, ale – jeśli to poeta w sutannie, pragnie też prowadzić do Boga – także przez swoją (nie-swoją) poezję. Poezja w sutannie to książka, w której w jednej przestrzeni spotyka się ośmiu poetów, aby pomówić ze sobą o poezji. Więcej, tej rozmowie może przysłużyć się uważny czytelnik. Nie jest łatwe doprowadzić do takiej rozmowy w rzeczywistości. Tyle różnych spraw, zajęć, obowiązków, powinności. A życie tylko jedno... Właściwie na nic nie mamy czasu. A jednak udało się zaprosić kapłanów na wspólne nieszpory i jeszcze coś. I w ten oto sposób powstała niezgorsza pieśń.

² Cyprian Norwid, *Wiersze wybrane*, <http://literat.ug.edu.pl/~literat/cnwybor/index.htm> [Access: 03.07.2014].

Ks. Ihnatowicz otwiera drzwi, aby popatrzeć na ogród zatopiony w świetle i usłyszeć, jak śpiewają kwiaty. Ks. Szymik z uśmiechem reklamuje stoicki spokój mądrego Diogenesa. Ks. Kobierski przeprowadza relację z Wieczernika i z niepokojem spogląda w lustro – ubrany w szatę Cyrenejczyka. Ks. Buryła prowadzi swoją niekończącą się rozmowę z Anną od Dwóch ciemności. Ks. Kobiellus zaprasza do tańca. Ks. Sochoń oprowadza po ulicach Mediolanu. Ks. Wójtowicz niepokój uczniów idących do Emaus zamienia w Credo. I wreszcie najmłodszy, ks. Stachura, kreśli sonet-przypowieść o sługach nieużytecznych. Ilu poetów, tyle wierszy. Każdy pisany innym atramentem, bowiem w każdym inaczej bije serce. A nad nimi król Dawid uderza w lutnię i śpiewa. Błogosławiony poeta, bowiem opiewa piękno, a piękno kształtem jest miłości...

Dawid zmienił się w Norwida i nici z biblijnej pointy! Tak bywa z poetami, że logika nielogiczna, a wszelkie plany zawodne. Trudno wszak nie do nas należy ostatnie słowo. Zakończeniem mów niechaj więc będą życzenia, jakie Jan Paweł II wypowiada w *Liście do artystów*: »Wyjdzie z zamętu świat ducha... Ze słów, które Adam Mickiewicz napisał w czasach bardzo trudnych i bolesnych dla swojej ojczyzny, pragnę zaczerpnąć życzenie dla was: niech wasza sztuka przyczynia się do upowszechnienia prawdziwego piękna, które będzie niejako echem obecności Ducha Bożego i dzięki temu przekształca materię, otwierając umysły na rzeczywistość wieczną« (4 kwietnia 1999)”

(*Poezja w sutannie*, s. 264)

Ks. Radziszewski nawiązał tu znów w podsumowaniu do Cypriana Norwida, który pisał - jak wiadomo – następujące słowa:

„- Spytam się tedy wiecznego - człowieka,
Spytam się dziejów o spowiedź piękności:
Wiecznego czleka, bo ten nie zazdrości,
Wiecznego czleka, bo bez żądz czeka,
Spytam się tego bez namiętności:
“Cóż wiesz o **pięknem** ?...”
...“**Kształtem jest Miłości**” -
On mi przez Indy - Persy - Egipt - Greków -
Stomą języki i wiekami wieków,
I granitami rudymi, i złotem,
Marmurem - kością słoniów - czleka potem,
To mi powiada on Prometej z młotem.
Kształtem miłości piękno jest - i tyle,
Ile ją człowiek oglądał na świecie,
W ogromnym Bogu albo w sobie-pyle,
Na tego Boga wystrojonym dziecie;
Tyle o pięknem człowiek wie i głosi -
Choć każdy w sobie cień **pięknego** nosi
I każdy - każdy z nas - tym **piękna pyłem**.”³

(C. Norwid, *Bogumił. Dialog, w którym jest rzecz o sztuce i stanowisku sztuki jako forma*)

³ <http://literat.ug.edu.pl/cnprom/0004.htm> [Access 03.07.2014].

Należałoby po kolei omówić poglądy ośmiu księży-poetów na poezję. Lecz zapewne z tego powstałaby osobna książka. Zadaniem tej krótkiej recenzji jest jednak raczej zachęta do przeczytania antologii *Poeci w sutannie*, pobieżne jej przedstawienie Czytelnikowi i dodanie kontekstów literackich. Wydaje się, że duch Norwidowski jest obecny poprzez Jana Pawła II w twórczości każdego z tych polskich poetów duchownych. Zapewne niejednokrotnie ta ważna książka będzie cytowana w przyszłości jako autentyczne, oryginalne źródło wypowiedzi polskich poetów przełomu XX i XXI wieku.

Książka zawiera także *Aneks* (s. 265-266), gdzie podano wykaz źródeł dla poezji ośmiu omawianych twórców „w sutannach”.

Abstrakt / Streszczenie polskie / Abstract / Summary in Polish:

Autor w tekście przedstawia książkę-antologię poetycką pt. *Poeci w sutannie* pod redakcją ks. Stefana Radziszewskiego. W książce znajdują się poezje oraz komentarze do własnej poezji autorstwa następujących ośmiu polskich księży-poetów: 1) ks. prof. Janusz Artur Ihnatowicz, 2) ks. prof. Jerzy Szymik, 3) ks. Janusz A. Kobierski, 4) ks. Wacław Buryła, 5) ks. prof. Stanisław Kobiela, 6) ks. Grzegorz Stachura, 7) ks. prof. Jan Sochoń, 8) ks. dr Kazimierz Wójtowicz CR.

Słowa-klucze / Key-words in Polish:

ks. Janusz Artur Ihnatowicz, ks. Jerzy Szymik, ks. Janusz A. Kobierski, ks. Wacław Buryła, ks. Stanisław Kobiela, ks. Grzegorz Stachura, ks. Jan Sochoń, ks. Kazimierz Wójtowicz CR, poezja kapłańska, poezja polska, krytyka literacka, polscy poeci katolicki, teoria literatury, literaturoznawstwo,

The title in English:

[Review of the book:] *Poets in the Cassock*, selection – edition – comments by Father Stefan Radziszewski, Publishing Jednosc, Kielce 2011, pp 271, photos.

Abstract in English:

The author presents the book – an anthology of poetry entitled *Poeci w sutannie* [Poets in the Cassock] edited by Fr. Stefan Radziszewski. In the book there are poems and comments on their own poetry by eight Polish priests-poets: 1) Fr. Prof. Janusz Artur Ihnatowicz, 2) Fr. Prof. Jerzy Szymik, 3) Fr. Janusz A. Kobierski, 4) Fr. Wacław Buryła, 5) Fr. Prof. Stanisław Kobiela, 6) Fr. Grzegorz Stachura, 7) Fr. Prof. Jan Sochoń, 8) Fr. Dr Kazimierz Wójtowicz CR (a resurrectionist).

Key-words in English:

Father Janusz Artur Ihnatowicz, Father Jerzy Szymik, Father Janusz A. Kobierski, Father Waclaw Buryla, Father Stanislaw Kobielus, Father Grzegorz Stachura, Father Jan Sochon, Father Kazimierz Wojtowicz CR, priest poetry, Polish poetry, literary criticism, Polish Catholic poets, theory of literature, literary studies,

Bibliography:

Poezja w sutannie, wybór – opracowanie – komentarz ks. Stefan Radziszewski, Jedność, Kielce 2011, ss. 271, fot.